

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN: 1857- 7628

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2010**

YEARBOOK

ГОДИНА 2

VOLUME II

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF ECONOMICS

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF ECONOMICS**

За издавачот:
Проф. д-р Ристо Фотов

Издавачки совет Editorial board

Проф. д-р Саша Митрев	Prof. Sasa Mitrev, Ph.D
Проф. д-р Лилјана Колева - Гудева	Prof. Liljana Koleva - Gudeva, Ph.D
Проф. д-р Ристо Фотов	Prof. Risto Fotov, Ph.D
Проф. д-р Трајко Мицески	Prof. Trajko Miceski, Ph.D
Доц. д-р Круме Николоски	Ass. Prof. Krume Nikoloski, Ph.D
Доц. д-р Крсте Шајноски	Ass. Prof. Krste Sajnoski, Ph.D
Пом.асс м-р Влатко Пачешкоски	Assist. Vlatko Paceskoski, M.Sc
Пом.асс м-р Тамара Јованов Марјанова	Assist. Tamara Jovanov Marjanova, M.Sc

Редакциски одбор Editorial staff

Проф. д-р Ристо Фотов	Prof. Risto Fotov, Ph.D
Проф. д-р Трајко Мицески	Prof. Trajko Miceski, Ph.D
Доц. д-р Круме Николоски	Ass. Prof. Krume Nikoloski, Ph.D
Доц. д-р Крсте Шајноски	Ass. Prof. Krste Sajnoski, Ph.D

Главен и одговорен уредник Managing & Editor in chief

Проф. д-р Трајко Мицески	Prof. Trajko Miceski, Ph.D
--------------------------	----------------------------

Јазично уредување Language editor

Даница Гавриловска-Атанасовска (македонски јазик)	Danica Gavrilovska-Atanasovska (Macedonian)
--	--

Техничко уредување Technical editor

Славе Димитров	Slave Dimitrov
Благој Михов	Blagoj Mihov

Печати Printing

Печатница „2-ри Август“ - Штип	„Vtori Avgust“ - Stip
Тираж - 300 примероци	Printing No 300

Редакција и администрација Address of editorial office

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип	Goce Delcev University
Економски факултет	Faculty of Economics
бул „Крсте Мисирков“ бб	Krste Misirkov b.b., PO box 201
п.фах 201, 2000 Штип, Македонија	2000 Stip, R of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

Д-р Ристо Фотов, д-р Еленица Софијанова Интелектуалниот капитал и новата економија	9
Д-р Ристо Фотов, Катерина Фотова Глобалната финансиска криза и нејзините последици врз светската економија	17
Доц. д-р Круме Николоски Креирање на економско-социјален модел состојба и перспективи	27
Петар Клетникоски, проф. д-р Трајко Мицески Членството на Република Македонија во светската трговска организација со посебен осврт на трговската размена со земјоделско-прехранбени производи	35
Проф. д-р Трајче Мицески Чистата совесност како фактор за вистинско лидерство	43
Проф. д-р Т. Мицески, м-р К. Чабулева, м-р Д. Јошески Анализирање на зависноста помеѓу бруто-домашниот производ и трговијата на мало во Република Македонија во период од 1990 до 2009 година со примена на економетриски модели	51
Проф. д-р Трајче Мицески Улогата на лидерството во детерминирањето на културата во организацијата	63
Доц. д-р Александар Костадиновски Рамка на ефективното здравствено опфаќање framework of effective health care coverage	77
Доц. д-р Александар Костадиновски Концептот и принципите на националните здравствени сметки The concept and principles of national health accounts	89
М-р Дарко Лазаров Други инструменти на надворешно-трговската политика	103

М-р Дарко Лазаров Режими на девизен курс	113
М-р Душко Јошески д-р Трајко Мицески Стапката на смртност на доенчињата како последица на сиромаштијата, пер capita доходот, бројот на доктори и популациониот раст во САД	123
М-р Емилија Митева-Кацарски Трговските текови во глобализираниот свет.....	133
М-р Емилија Митева - Кацарски Европска централна банка	143
Доц. д-р Крсте Шајноски Инвестиционите фондови - недоволно развиен сегмент на пазарот на капитал во Република Македонија	153
М-р Тамара Јованов-Марјанова Значење на истражувањето на пазарот за креирање на ефективни стратегии на работење	165
М-р Љупчо Давчев Стратегија на дистрибутивните канали и нивното влијание во вредносната верига	175
Доц. д-р Маргарита Матлиевска Конститутивните договори на Европската унија и нејзините стратегии низ призма на одржливиот развој	187
Доц. д-р Маргарита Матлиевска Тековни филозофии на развојот.....	201
М-р Марина Радосављевиќ - Бојчева Имплементација на средствата од Програмата КАРДС во Република Македонија	211
М-р Марина Радосављевиќ - Бојчева Имплементација на средствата од Програмата ФАРЕ во Република Македонија.....	223

М-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска Анализа на билансот на состојба од аспект на корпоративното управување	237
М-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска Анализа на билансот на успех од аспект на корпоративното управување	247
М-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска Финансиско известување - цели и задачи	255
М-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска Извештај за готовински текови.....	265
М-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска Методи на финансиска анализа	275
М-р Стеван Габер Оправданост за примена на буџетски дефицит	285
М-р Стеван Габер, м-р Василка Габер Начини за финансирање на буџетскиот дефицит	293
М-р Христина Серафимовска Претприемачко однесување - фактор за економски развој.....	301

ПРЕДГОВОР

Економскиот факултет во Штип, е основан на 27 март 2007 година како дел од Универзитетот “Гоце Делчев”. Почетоците на оваа високообразовна институција ги карактеризира силен елан и ентузијазам, преточени во голема желба да се твори и придонесе во унапредување на високообразовните процеси во Република Македонија. Се разбира, сето ова е во согласност со евроинтегративните процеси на постојана примена на усвоените европски методи и стандарди во научно-образовниот процес за обезбедување на квалитетно образование за нашите студенти.

Пред Вас е второто издание на Годишниот зборник на Економскиот факултет. Тој претставува потврда во остварување на целите на Економскиот факултет кои се состојат во: образување на стручно-научни кадри од областа на меѓународната економија, здравствениот менаџмент, финансискиот менаџмент, банкарство, финансии и осигурување; сметководство, финансии и ревизија и менаџмент и претприемништво на прв циклус на студии и економија на европска унија, здравствен менаџмент и MBA-менаџмент на втор циклус на студии. Се разбира, дека на тој начин придонесуваме во промовирање на научно-истражувачката работа, со што се поттикнува унапредувањето на научната и развојната мисла во функција на нивна примена во секојдневниот живот.

Особено радува фактот што со свои трудови се пројавуваат нашите млади научно истражувачки кадри.

Штип, јуни 2011 година

Проф. д-р Ристо Фотов

ОПРАВДАНОСТ ЗА ПРИМЕНА НА БУЏЕТСКИ ДЕФИЦИТ

М-р Стеван Габер

Анстракт

Многу држави се склони кон водење на континуирана дефицитна фискална политика. Тоа се потврдува и со сегашните мерки преземени од бројни влади, со цел да се стимулира економијата за излез од кризата. Во овој труд се посветува внимание на периодите кога се појавила, поради што се зачестила појавата на овој вид политика и нејзината (не)оправданост.

Клучни зборови: *буџетски дефицит, економски кризи, истиснување на приватниот сектор, јавен долг, идни генерации.*

Abstract

Many countries have propensity towards permanent deficit fiscal policy. That can be confirmed by current measures taken by the government in order to find a way out of the crises. In this paper the focus is on the emerging periods, the reasons why this policy it's implemented and it's justification.

Key words: *budget deficit, economic crises, crowding out, public debt, future generations.*

Вовед

Буџетскиот дефицит претставува состојба во економијата каде јавните расходи се поголеми од јавните приходи. Обратната состојба, кога јавните приходи ги надминуваат јавните расходи е позната како **буџетски суфицит**.¹ Двете економски состојби укажуваат на буџетски дебаланс, поради која многу класичари се повикуваат за воведување на мерки за дисциплинирање и водење на одговорна фискална политика. Меѓутоа, реалноста во денешната економска теорија многу наликува на онаа од 30-тите и 70-тите години на минатиот век, кога Кејнс ги глорификувал државните интервенции како начин за излевање од економската криза. Таквата дефицитна политика стана неизбежен алат за спас на светската

---

1). Повеќе за видовите на буџетски дефицити погледни кај Атанасовски Ж., „Јавни финансии“, Економски факултет, Скопје, 2004, стр. 346-350

економија од поголем колапс. Денес се соочуваме со состојби каде многу развиени земји посегнуваат кон овој начин на финансирање за излез од светската финансиска криза, иако за голем дел од нив, како членки на интегрирани организации, постојат одредени фискални правила и критериуми кон кои треба да се придржуваат.²

Таквата фискална политика, мотивирана од традиционалната стигма за фискалните дефицити и растечкиот јавен долг, им отворила пат на политичките носители за ноншалантно однесување при креирањето на фискалната политика. Карактеристично за дефицитите е што во последен период тие се јавуваат и кога нема војни или рецесии, односно политичарите не барале повеќе оправдувања и изгледа дека немале непосакувани политички реперкусии од таквото нивно однесување. Некои економисти тоа го сметале за морален чин. Токму кредибилитетот на владата при водењето на фискалната политика може многу да влијае на довербата што економските актери ја имаат во државата. Ако континуираната дефицитна политика со задолжување се примени мудро, за продуктивни инвестиции, тогаш и очекувањата за инфлацијата ќе се намалат што ќе придонесе и за релаксирање на монетарната политика во насока на постигнување на повисок економски раст.

Многу фактори влијаеле за растот на фискалните дефицити. Во одредено време преовладувало расположение кое креирало високи очекувања за улогата што требало да ја има државата во поглед на одржувањето на доходот, креирањето на работните места и дистрибуцијата на доходот. Границата за она што се сметало за оправдување на интервенцијата во јавниот сектор била прогресивно притисната. Растечкото субвенционирање на јавните услуги резултирало со нивно поефтинување и на тој начин ја зголемило нивната побарувачка. Државите биле принудени да трошат прогресивно, со цел да го спречат намалувањето во нивниот квалитет. Луѓето помислиле дека тие скоро имаат право на евтино јавно добро или бесплатна здравствена услуга, транспорт, комуникации итн. Диспаритетот помеѓу приватните трошоци за користење на овие услуги и социјалните трошоци за обезбедување на истите предизвикал енормни и растечки товар врз буџетот. Со текот на времето, покрај значителните покачувања на даноците во сите индустриски земји, јазот помеѓу државната потрошувачка и приходите растел, придонесувајќи кон повисок товар на јавен долг.³

2). Види Габер С., „Значајноста на фискалните правила за водење на стабилна фискална политика“, Годишен зборник на Економски факултет, Штип, 2009

3). Види de Larosiere J., “The Growth of Public Debt and the Need for Fiscal Discipline”, Public Finance and Public Debt, Proceedings of the 40-th Congress of the International Institut for

Традиционалните принципи, кои биле против неоправданото дефицитно финансирање доколу тоа се вршело за непродуктивни инвестиции, тековна потрошувачка или перманенти разлики помеѓу потрошувачката и приходите, биле напуштени во корист на фискалниот активизам кој се залагал за полна вработеност и експанзија на програмите за благосостојба, како доминантни цели на економската политика. Фискалните дефицити станале средство или последица на остварувањата на тие цели. Таквиот фискален активизам преминал над прифаќањето на цикличните дефицити. Наместо тоа, се дошло во состојба на оправдување на дефицитите, дури и во периоди на нормална економска активност. Како последица на тоа, јавната потрошувачка растела и фискалните дефицити станале норма.

Состојбата со фискалните дефицити и суфицити за време на XIX и почетокот на XX век во поголемите индустриски земји, како Канада, Франција, Германија, Италија, Јапонија, Велика Британија и САД покажувала ниско ниво. Во тој контекст, Првата светска војна (1914-1918) драстично ја променила сликата за дефицитите, како што партиципантите постепено ги трошеле националните трезори и позајмувале наспроти иднината во очајната борба за опстанок. Меѓувоениот период придонел за враќање на политиките во „нормала“, што значело редуцирање на огромните дефицити во управливи големини во повеќето земји. Втората светска војна (1939-1945) и повоените години го повториле фискалното искуство од Првата светска војна и меѓувоениот период – огромни дефицити во сите земји следени со изненадувачки задоволителен прогрес кон постигнување на фискален баланс. Неодржливите дефицити длабоко ги загрижувале политичарите. Имено, во тој период пет од наведените седум земји воделе политики на буџетски дефицит, покрај задоволителното ниво на економски раст. Многу економисти се согласни дека фокусирањето на социјалните програми, демографските трендови и фундаменталните макроекономски поместувања се главните причини за ослабување на фискалните позиции на многу земји.

Фактор кој влијаел врз светката економија бил и цената на нафтата, која значајно се зголемила на крајот од 1973 год., при што владите на земјите извознички на нафта биле соочени со потребата да ги приспособат нивните економии на новата реалност, нафтениот шок, кој предизвикал реалниот доход да се намали и капиталот на разните енергично-интензивни индустрии да исчезне преку ноќ. Многу држави, во очекување на брзо закрепнување, не успеале да се соочат со предизвикот и посегнале кон позајмувањето како начин за излез од кризата, наместо да спроведат

помалку популарни адаптивни политики. Овој одговор бил олеснет за фактот што нафтениот шок предизвикал огромни залихи на заштеди во земјите извознички на нафта кои барале инвестициони можности. Според тоа, висооките потреби за државна потрошувачка биле стекнати преку надворешно задолжување, како и преку монетарна експанзија и домашно позајмување. Потребното приспособување било одложено. Делумно, како резултат на овие удобни политики, стапката на инфлација која имала растечка динамика од 60-тите години на минатиот век, значајно се засилила по 1973 година.

Таквата акцелерација на инфлацијата, целосниот обем од кој голем дел не бил антиципиран од заемодавателите, предизвикал пад во реалните каматни стапки, а со тоа и привремено намалување во стапката јавен долг/национален доход. Тоа на многу држави им дало негарантирано чувство дека јавното задолжување ќе може да продолжи без поголеми проблеми. Во тоа време не било констатирано дека акцелерацијата на инфлацијата, во тогашен свет ненавикнат на инфлација, би предизвикал таков пад во реалните каматни стапки. Како што индивидуите почнале да се приспособуваат на инфлацијата преку избегнување на финансиски средства со долг рок на доспевање и фиксни стапки, кои станале поризични, или преку фаворизирање на реални средства или индексирани или краткорочни финансиски средства, состојбата со реалните каматни стапки почнала да се подобрува и да расте. Во доцните 70-ти растела брзо, делумно како последица на построгата монетарна политика спроведена од неколку индустриски земји. Во 60-тите години на минатиот век повеќето земји искусиле високи стапки на раст кога биле стартувани многу социјални програми. Во тоа време било очекувано дека тие високи стапки на раст ќе продолжат бесконечно и ќе генерираат дополнителни ресурси потребни за финансирање на високата јавна потрошувачка. За жал, во декадата по 1973 година стапката на раст отпаднала значително во многу индустриски земји, додека „овластувањата“ креирани од законодавството во 60-тите и 70-тите прогресивно апсорбирало поголеми ресурси. Потфрлањето во наплата на нормалните приходи ги насочило кон задолжувањето, како единствен начин за финансирање на порастот во потрошувачката.

Дебата за потребата од буџетски дефицит

Сите овие настани, кои довеле до актуализирање на буџетските дефицити како политика за стабилизирање на економијата, предизвикале сериозни дебати за нивната оправданост, односно дали таквата политика е корисна за економијата. Во тој правец ќе бидат опфатени неколку фактори кои се „против“ и „за“ дефицитна фискална политика со задолжување.

Економистите кои се „против“ дефицитот како директен ефект од задолжувањето го нагласуваат поголемиот даночен товар врз идните генерации. Конкретно, како пример, јавниот долг на САД во 1980 год. бил 710 билиони \$, а во 2008 год. 5,2 трилиони \$. Ако се подели последниот со бројот на население, ќе се добие дека секој граѓанин должи 17.000 \$. Кога долгот и каматите ќе пристигнат за наплата, идните данокоплаќачи ќе бидат со соочени со сериозни тешкотии. Тоа подразбира преземање мерки како зголемување на даноците и намалување на државната потрошувачка за обезбедување на ресурси за отплата на долгот или може да го одложат исплаќањето со ново задолжување за да се исплати стариот долг. Всушност, државата со таквото однесување (дефицитно) дозволува тековните данокоплаќачи да пренесат дел од својот товар на идните генерации. Наследувањето на голем долг ќе го намали животниот стандард на идните генерации.

Освен директниот ефект, дефицитот има и различни макроекономски ефекти. Тој го намалува јавното штедење, а преку него и националното (приватно + јавно штедење), што предизвикува пораст во реалните каматни стапки и пад во инвестициите. Последните водат кон помали залихи на капитал, помала продуктивност на трудот, реални плати и производство на добра и услуги.

Сепак, тие го оправдуваат буџетскиот дефицит кога има војна и рецесија. Во војна е нормално да се прибегне кон задолжувањето како најсоодветен начин за финансирање, бидејќи другата алтернатива (оданочувањето) може да ги намали поттикнувањата и да предизвика големи загуби. Меѓутоа, исто така, не е праведно повисокоите даночни стапки да ги плаќаат тековните генерации, кои се учесници во војната. Од друга страна, разумно е да се дозволи дефицит кога има економски пад. Кога економијата паѓа во рецесија, даночните приходи автоматски се намалуваат поради даноците на доход. Ако државата се обиде да спроведе буџетски баланс, како што предлагаат тие економисти, тогаш ќе треба да се зголемат даноците и да се намали државната потрошувачка, која е неопходна за да се одговори на зголемените социјални трансфери. Таквата политика дополнително ќе ја влоши економската состојба во ситуација кога истата треба да биде стимулирана.

Сепак има случаи, како оној во САД, каде јавниот долг како процент од БДП се зголемил од тогашните 26% во 1980 на 50% во 1995 год. во мирни и стабилни времиња. Покрај тоа, државата константно водела политика на буџетски дефицит, бидејќи Претседателот и Конгресот верувале дека е полесно да ја зголемат државната потрошувачка, отколку да ги зголемат даноците. Императив е сегашните дефицити да не сигнализираат

нестабилна фискална политика. Затоа многу економисти се залагаат за балансиран буџет, кој подразбира поголемо национално штедење, инвестиции и економски раст. Тоа значи дека идните дипломирани студенти ќе имаат попросперитетна иднина.

Другата страна во дебатата за буџетскиот дефицит вели дека иако јавниот долг претставува товар за идните генерации, тој не е спореден со просечниот животен доход на индивидуата. До горниот пример се гледа дека долгот на САД по лице изнесува 17.000 \$. Лице кое работи 40 години и заработува 40.000 \$ годишно ќе заработи 1,6 милиони \$ за неговиот животен век. Неговиот дел од јавниот долг претставува само 1% од неговите животни ресурси. Сето ова говори дека буџетскиот дефицит е дел од една поголема слика како државата прибира и троши пари. Со тие одлуки, државата влијае на различни генерации на данокоплаќачи на различни начини.

Да претпоставиме дека државата го крати буџетскиот дефицит со намалување на јавните инвестиции, поточно образованието. Дали со таа мерка идните генерации ќе бидат во подобра состојба? Даночниот товар ќе биде помал кога тие ќе влезат на пазарот на труд, што значи и помало даночно оптоварување. Сепак, ако тие се помалку образовани, од она што можеле да бидат, тоа ќе значи пониска продуктивност и доход. Според тоа, намалувањето на дефицитот на сметка на образованието ќе ја влоши состојбата на идните генерации.⁴

Дедуктивното расудување за дефицитот е опасно, бидејќи го одвлекува вниманието од други политики кои вршат редистрибуција на доходот меѓу генерациите. Таков пример е случајот со социјалните бенефиции за постарите лица во САД во 60-тите и 70-тите. Тие повисоки расходи биле третираны со зголемување на персоналниот данок на доход на работоспособното население. Оваа политика го редистрибуирала доходот меѓу постарите и помладите генерации, иако не била под влијание на јавниот долг. Затоа буџетскиот дефицит е само еден дел од поголемата слика како државната политика влијае на благосостојбата на различните генерации.

Некои економисти сметаат дека антиципативните родители може да ги пренасочат спротивните ефекти од државниот долг. Родителите може да го неутрализираат импактот преку штедење и оставање на поголемо наследство. Последното ќе ја зајакне способноста на децата да го снесат идниот даночен товар. Ако тоа е точно, повисокото приватно штедење на родителите ќе го компензира намаленото јавно штедење и дефицитите

4). Види Mankiew G., “Brief Principles of Macroeconomics”, South-Western Cengage Learning, 5ed, 2008

нема да се одразат на економијата. Сепак, многу економисти се сомневаат во таквите перцепции на родителите, иако некои родители се однесуваат на тој начин. Дефицитите им даваат можност на луѓето да трошат на сметка на нивните деца, но дефицитите не ги принудуваат на тоа. Затоа, ако државниот долг е голем проблем за идните генерации, некои родители може да помогнат да се реши.

Критичарите на буџетскиот дефицит сметаат дека тој не може да расте континуирано засекогаш, но тоа не е така. Исто така, кога при аплицирањето на индивидуата за кредит се споредува неговиот долг наспроти доходот, така треба да се оценува и товарот на државниот долг во однос на националниот доход. На пример, порастот на популацијата и на технологијата предизвикува вкупниот доход на економијата да расте со тек на време. Како резултат на тоа се зголемува и способноста на нацијата да ја плаќа каматата на растечкиот јавен долг. Додека јавниот долг расте со пониска стапка од онаа на националниот доход, ништо нема да го сопре континуираниот раст на јавниот долг. Тоа може да се илустрира со бројки од примерот на САД, како една од најзадолжените светки економии, каде се претпоставува реален просечен годишен раст од 3% и стапка на инфлација од 2%, што укажува на раст на номиналниот доход од 5% на годишно ниво. Затоа јавниот долг ќе може да расте за 5% годишно без да го зголеми показателот јавен долг/БДП.

Заклучок

Дефицитот претставува, во чести ситуации, неопходен инструмент за поттикнување на економијата да излезе од тековната економска потешкотија. Сведоци сме на денешните силни фискални мерки што се преземаат дури и од најсилните економии, сè со цел да се стимулира агрегатната побарувачка. Видовме дека многу економисти се залагаат за примена на овој вид фискална политика, но и дека има многу други економисти кои не ја фаворизираат, освен во случаи на војна и рецесии. Овој труд ги потенцира токму најжешките теми околу кои се оспорува или охрабрува дефицитното финансирање. Сепак, треба да се има предвид дека задолжувањето за финансирање на дефицитот е оправдано сè до моментот кога стапката на економски раст ја надминува стапката на задолжување. Над тој праг се преминува во прекумерна задолженост и појава на проблеми со сервисирањето на јавниот долг.

Користена литература

- Атанасовски Ж., „Јавни финансии“, Економски факултет, Скопје, 2004.
- Barro, R., „Macroeconomics“, MIT, 5 ed, 1997.
- Габер С., „Значајноста на фискалните правила за водење на стабилна фискална политика“, Годишен зборник на Економски факултет, Штип, 2009.
- De Larosiere J., „The Growth of Public Debt and the Need for Fiscal Discipline“, Public Finance and Public Debt, Proceedings of the 40-th Congress of the International Institut for Public Finance, Insbruck, 1984.
- Mankiew G., „Brief Principles of Macroeconomics“, South-Weatern Cengage Learning, 5ed, 2008.